

17 april 1961

U 3550/61 - C 46 - P1/PS9. ^{FH 10040/17}

Land: Italië.

Onderwerp: Reacties in Vaticaanse en kerkelijke kringen op de "opening naar links" zoals deze in enkele der belangrijkste gemeenten van Italië tot stand is gekomen.

Referenties:

Datum van waarneming: Tweede helft maart 1961.

Bron: Betrouwbaar, met goede contacten in Italiaanse politieke kringen.

Opmerkingen:

Verzonden aan: de Minister van Buitenlandse Zaken.

Aan Zijne Excellentie Prof. Dr. J.E. de QUAY
Minister-President

Plein 1813 no. 4

's-GRAVENHAGE.

Italië

REACTIES IN VATICANSE EN KERKELIJKE KRINGEN OP DE "OPENING NAAR LINKS" ZOALS DEZE IN ENKELE DER BELANG- RIJKSTE GEMEENTEN VAN ITALIE TOT STAND IS GEKOMEN

De situatie in Italië is zonder meer gespannen. Aan de ene kant is er de nationaal-politieke situatie met het kabinet-FANFANI - dat nu wel door een ieder wordt erkend als "de laatste en enige mogelijkheid" -, hetgeen betekent dat er geen enkel alternatief meer is, zelfs niet in geval van kamer-ontbinding en nieuwe verkiezingen. Aan de andere kant leverden de gemeenteraadsverkiezingen een (ondanks alles) onverwacht groot aantal "moeilijke gemeenten" op, d.w.z. gemeenten waar praktisch het vormen van een homogene meerderheid onmogelijk bleek. Dit werden de "giunte difficili" genoemd; Milaan, Genua, Florence, e.a. In geval er van geen meerderheidsvorming sprake is, schrijft de wet voor dat de Prefect (in positie te vergelijken met de Commissaris der Koningin in Nederland) een tijdelijke functionaris benoemt, die dan ook "commissario prefettizio" heet. Van zulk een "oplossing" heeft men allerwege schoon genoeg en om haar dus te voorkomen, besloten de grote partijen om alles op alles te zetten, teneinde toch tot een "eigen" oplossing te komen. Dit bleek met name in de genoemde gemeenten slechts mogelijk door regelrechte en openlijke samenwerking met de NENNI-socialisten ofwel dan toch minstens door hun steun.

Naarmate de wettelijke termijn verstreek en de mogelijkheid van zulk een (zij het plaatselijke) "opening naar links" zich duidelijker begon af te tekenen, ontwikkelde de kerkelijke overheid een bijzondere activiteit.

Drie documenten verschenen van die zijde: ten eerste een schrijven van het gezamenlijke Episcopaat van Calabria over de "immoraliteit van een samenwerking in welke vorm dan ook tussen katholieken en de vijanden van God en van de Kerk, de sociaa-communisten"; ten tweede een herderlijk schrijven van het gezamenlijke Episcopaat van Sicilia plus een telegram van datzelfde Episcopaat aan de voorzitter van de Italiaanse Bisschoppenconferentie, de aartsbisschop van Genua, Kardinaal SIRI; en ten derde een korte, zeer scherpe brief van SIRI zelf aan partij-secretaris MORO, waarin hij deze "in nome di Dio" bezweert af te zien van een samengaan met de sociaal-communisten, waar, wanneer en hoe dan ook, omdat dit een afglijden naar links zou betekenen met onvoorzienbare gevolgen voor de toekomst van de democratie en zelfs van de vrijheid van de Italiaanse natie.

MORO kon moeilijk anders dan dit schrijven ignoreren; hij publiceerde het zelfs niet in de Popolo, orgaan van de D.C., waarvan hij zelf hoofdredacteur is. Alle andere bladen publiceerden SIRI's brief wel - de een om de ontoelaatbare inmenging van de Kerk in zuiver politieke aangelegenheden aan te klagen, de ander om aan te tonen wat voor schavuit MORO en wat voor intrigant FANFANI eigenlijk is, enz.

Nu is het duidelijk, dat SIRI in zijn positie zich niet alleen gekrenkt voelt (en het gehele Episcopaat beledigd acht), maar dat hij na de gang van zaken in zijn eigen stad, in Milaan en in Florence (waar de onvermijdelijke La PIRA zojuist met behulp van de NENNI-socialisten tot burgemeester werd gekozen met een NENNI-socialist als vice-burgemeester), dat SIRI besloten heeft om "op te treden".

Voor een juist begrip is een vluchtig algemeen overzicht van de andere partijen gewenst:

De M.S.I. is een waardeloze organisatie van heethoofden - van een "fascistisch gevaar" is geen sprake; het zijn alleen de sociaal-communisten, die het "dreigende fascisme" nodig hebben en uitbuiten om zich te beroepen op de hoge idealen van de Resistenza en de onaantastbare vrijheid (sic) van de democratie. Voor het overige neemt nauwelijks iemand de M.S.I. au sérieux; men ergert zich alleen maar.

De Monarchisten (P.D.I.) hebben een alledroevigst partijcongres gehouden, waar men elkaar op de derde dag bont en blauw heeft gedagen en de (fraaie) zaal half heeft afgebroken totdat de politie kwam en het congres naar huis joeg. Het conflict ging nu eens niet tussen LAURO en COVELLI maar over de....te geven naam aan de partij. Men besloot aan het Partito Democratico Italiano toe te voegen "di Unione Monarchica".

De Liberalen spelen nog steeds een grotere rol dan hun eigenlijke sterkte en betekenis verdient. Omdat zij met de sociaal-democraten en de republikeinen de drie "convergerende" partijen vormen, d.w.z. hun zwijgende steun aan het één-kleurige kabinet-FANFANI verlenen en waar zij bovendien onmisbaar zijn, omdat hun overgaan naar de oppositie, de vereiste (toch al geringe) meerderheid zou vernietigen, hing het lot van FANFANI af van hen, de Liberalen. Op hun congres, twee weken geleden ongeveer, heeft het weinig gescheeld of MALAGODI had aan FANFANI het vertrouwen opgezegd en aldus een uitzichtloze crisis ontketend. Men heeft toen op het laatste moment zowel van Vaticaanse zijde als namens GRONCHI (bien étonnés de se trouver ensemble!) druk op MALAGODI uitgeoefend, omdat "de tijd nog niet rijp was". Niettemin is de huidige alliantie, of liever "convergentie" (zoals FANFANI zijn "creatie" nu eenmaal noemt) een absurdum, daar sociaal-democraten en republikeinen op de meest hartelijke wijze de liberalen verachten en verfoeien als "conservatief-plutocra-

tisch-antiprogresief tuig". Niettemin heeft MALAGODI enkele minimum eisen geformuleerd; wordt daaraan door de christen-democraten niet voldaan, dan verlaten zij alsnog de "coalitie".

Links van de christen-democraten staan de SARAGAT-socialisten, wier leider onlangs zijn vrouw verloren heeft en tengevolge daarvan zeer sterk nader is gekomen tot niemand minder dan de Paus (met wie hij persoonlijk bevriend raakte, toen hij korte tijd ambassadeur in Parijs was en RONCALLI nog Nuntius aldaar) en aldus steeds meer een echte praktiserende katholiek aan het worden is - hetgeen tot een groeiend gevoel van onbehagen voert in de kringen van de Internationale en dus zeker in de boezem van de P.S.D.I. SARAGAT is voor het ogenblik min of meer "uitgeteld", hetgeen voor de politieke situatie beslist niet nadelig is.

Nog linkser staan de republikeinen, die zoals het behoort, scherp inwendig verdeeld zijn in "rechtse" (PACCIARDI) en "linksen" (REALE) en aldus nauwelijks tijd hebben om zich met de zaken te bemoeien. Hun "linksen" zijn uitgesproken anti-clericaal en hebben een vast vertrouwen in de NENNI-socialisten.

Na het partijcongres van de P.S.I. is de positie van NENNI enigszins verzwakt. De stroming van VECCHIETTI, uiterst links, kwam versterkt uit de slotstemming. Hij is de aanvoerder van de zg. "carristi", welke naam is ontleend aan het woord "carri armati", de Russische tanks, die de Hongaarse opstand neerschoten. Degenen, binnen de P.S.I. die toen het optreden van de Russen billijkten, worden sedertdien "carristi" genoemd. Hoewel NENNI op papier nog over een geringe meerderheid beschikt, is hij zijn gezag toch in feite kwijt. Hij heeft "zijn gezicht verloren". De toekomstige leider van de gematigde stroming (die de "opening naar links" nastreeft, oftewel het "dialoog met de katholieken") is naar alle waarschijs-

lijkheid LOMBARDI, in wie dus ook velen de opvolger van NENNI zien.

De communisten verdienen in het huidige kader nauwelijks nadere aandacht. Zij zijn en blijven de enige werkelijke partij - TOGLIATTI is en blijft hun leider, in alles ondergeschikt en gehoorzaam aan het Kremlin. Zij stellen alles in het werk om een "opening naar links" te voorkomen en tegen te werken, ze critiseren NENNI en polemiseren met hem uit angst - en terecht - voor een totaal isolement.

In de binnenlandse politieke constellatie valt dus op:

- a. het volkomen ontbreken van een nationale, principiële rechtse partij, die een opbouwende en loyale oppositieplaats zou kunnen bekleden en aldus een behoorlijk tegenwicht vormen. Op dit ogenblik is er "rechts" alleen maar ruzie, gestuntel en geharrewar.
- b. Ook links van de Democrazia Cristiana bestaat er geen werkelijk nationale, democratische, hechte oppositiepartij. De kans, dat NENNI zich inderdaad "autonoom" maakt en zijn joyeuze entree in de "democratische cirkel" zal maken is, zoals gezegd, praktisch nihil. De sociaal-democraten (verdeeld) en de republikeinen (nog verdeelder) vormen twee splintergroepjes, die alleen kunnen dienen om een uiterst geringe meerderheid aan FANFANI te verschaffen met de noodzakelijke steun van de liberalen.

Rest de Democrazia Cristiana. Deze partij is onder MORO steeds verder naar links afgegleden, waardoor er zeer sterke inwendige spanningen zijn gegroeid, die tot (op het ogenblik nog niet te overziene) zeer verreikende gevolgen kunnen leiden. In feite bestaan er thans twee D.C.'s

In verband met de rechtervleugel van de partij moet gewezen worden op enkele vooraanstaande kerkelijke figuren. De belangrijkste kerkelijke exponenten zijn anti-MORO,

anti-FANFANI en anti-GRONCHI. De door MORO (al of niet gedwongen) gevolgde koers en tactiek druisen - zoals aangetoond - lijnrecht in tegen de meest expliciete en categorische kerkelijke richtlijnen, interventies c.q. verboden en waarschuwingen. Dit brengt met zich mee, dat het gezag van dé kerkelijke overheid aanzienlijk aan prestige heeft ingeboet. Hetgeen voor de ongeletterde massa van hét "volk" een soort vacuum dreigt te scheppen, dat de grootste gevaren in zich zou bergen.

De bezorgdheid, het gevoel van dreigende crisis, van toenemend onbehagen, dateren tenslotte van de crisis van juli 1960, toen de regering-TAMBRONI (als altijd buiten het parlement om en dit keer recht tegen de wil van GRONCHI in) door MORO-FANFANI ten val werd gebracht. De communisten zouden in die fatale week zonder de geringste moeite in staat zijn geweest "de straat in hun macht te krijgen" en als ze het ooit werkelijk zouden willen, zouden ze binnen de kortste keren met geweld de macht kunnen overnemen, aldus de redenering en de vrees van genoemde hoogste kerkelijke overheden. Twee zaken zullen in de allernaaste toekomst geheel duidelijk worden: I. het initiatief van Kardinaal OTTAVIANI tot het stichten van een "Instituut Pius V", waarbij hij overduidelijk herinnerde aan de gemeenschappelijke strijd tegen de gevaarlijke vijand van Kerk en Christendom, de Turken, die mede door toedoen van Pius V (Slag bij Lepanto) werden verslagen en vernietigd. Overigens zijn de statuten nog steeds niet gepubliceerd en heerst er een waas van onzekerheid, om niet te zeggen van geheimzinnigheid, rond dit nieuwe Instituut. II. Het denkbeeld van Kardinaal SIRI (hierin gesteund door zijn collega MONTINI van Milaan) om te komen of te doen komen tot het creëren van een nieuwe, zg. "werkelijk katholieke politieke partij", waaraan ongetwijfeld de belangrijkste tegenstanders van MORO-FANFANI onder de christen-democraten (als PELLA,

TOGNI, ANDREOTTI, TAMBRONI, etc.) met hun zeer grote aanhang onmiddellijk hun onvoorwaardelijke steun zouden verlenen, terwijl ook een belangrijke fractie van de (rechtse) liberalen en een groot deel van de gedesoriënteerde monarchisten welhaast zeker zouden "meedoen".

Van de zijde van de Paus hebben genoemde prelaten praktisch geen steun; hij is te vervuld van het Concilie en te druk bezig zich met de gecompliceerde voorbereidingen te bemoeien. De staatssecretaris, TARDINI, ergert zich aan de politiek van MORO en heeft letterlijk gezegd, "dat een onoverzienbaar groot deel van degenen, die tot nu toe steeds op de D.C. hebben gestemd en zich steeds meer "bedrogen" voelen, achter een initiatief in die richting zou staan".

Tweede helft maart 1961.